



شیوه فنی نمایشنامه خوانی

از پایان تا آغاز و از آغاز تا پایان

| دیوید بال | محمود کریمی حکاک | مطالعات اجرا (۳): متن و اجرا |

| BACKWARDS and FORWARDS | David Ball | M. Karimi Hakak |



| شیوه فنی نمایشنامه خوانی |

| دیوید بال |

| ترجمه: محمود کریمی حکاک |

| نسخه پردازی: کیمیا نیک پور |

| نمونه خوان: میترا سلیمانی |

| مدیر هنری و طراح گرافیک: سیاوش تصاعدیان |

| مدیر تولید: مصطفی شریفی |

| چاپ اول | ۱۳۹۸ | تهران | ۱۰۰۰ نسخه |

| شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۸۶۳-۲۰-۹ |

|  Bidgol Publishing co. |

| تلفن انتشارات: ۲۸۴۲۱۷۱۷ |

| فروشگاه | تهران | خیابان انقلاب | بین ۱۲ فروردین و فخر رازی | پلاک ۱۳۷۴ |

| تلفن فروشگاه: ۱۷ ۳۶ ۹۶ ۶۶ ، ۴۵ ۳۵ ۴۶ ۶۶ |

| bidgolpublishing.com |

| همه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است. |

فهرست |

۹	مقدمه چاپ سوم
۱۱	مقدمه مترجم
۱۳	بیوگرافی نویسنده
۱۵	پیشگفتار
۱۹	مقدمه نویسنده
۲۵	قسمت اول: فرم
۲۷	۱. چه اتفاقی می افتد که باعث می شود یک اتفاق دیگر بیفتد؟
۳۱	۲. و بعد چه اتفاقی می افتد؟
۳۵	۳. حال این کار را از آخر به اول انجام دهید
۴۱	۴. سکون و تجاوز
۵۱	۵. مانع، کشمکش
۶۳	۶. ندانستن نعمت است
۶۷	۷. المان های تئاتری
۷۱	قسمت دوم: روش ها
۷۳	۸. آشکارسازی یا تشریح
۸۳	۹. پیشابند: عطش دانستن آنچه بعداً اتفاق می افتد
۱۰۵	۱۰. شخص (شخصیت) ناپیدا
۱۱۷	۱۱. تصویر (ایماژ)
۱۲۹	۱۲. موضوع

۱۳۵

۱۳۷

۱۳۹

۱۴۱

۱۴۳

۱۴۵

۱۴۷

۱۵۱

۱۵۳

۱۵۵

۱۵۷

قسمت سوم: فوت و فن حرفهٔ تئاتر

۱۳. اطلاعات پیش‌زمینه

۱۴. اعتماد به‌نمایشنامه‌نویس

۱۵. خانواده‌ها

۱۶. عوامل عمومی: جو، حالت

۱۷. عامل بی‌مانند (بی‌سابقه)

۱۸. تغییر دوران

۱۹. نقطهٔ اوج

۲۰. آغازها/ پایان‌ها

۲۱. دوباره خوانی

۲۲. اما بعد چی؟



| مقدمهٔ چاپ سوم |

بیش از یک ربع قرن پیش، وقتی تازه به ایران برگشته بودم، جزوه‌ای تهیه کردم که در آن برنکاتی از دستورالعمل‌های دیوید بال در خوانش نمایشنامه تأکید شده بود. دانشجویان آن دوران من که خوشبختانه امروز در میان سردمداران تئاتر و استادان دانشگاه‌ها مقامی برجسته دارند، این جزوه را مؤثر دانستند و از من خواستند که کتاب دیوید بال را ترجمه کنم.

ترجمهٔ کامل این کتاب در سال ۱۳۷۳ انجام شد و در همان سال هم نشر گل آن را منتشر کرد. چند سال قبل از اینکه مجبور به ترک ایران بشوم، شنیدم که کتاب نایاب و انتشارات گل تعطیل شده است. دوباره با همت یکی دیگر از دانشجویان علاقه‌مند که خود با انتشارات لوح سیمین همکاری می‌کرد، این کتاب به همراه ترجمه‌ام از نمایش رؤیای شب نیمهٔ تابستان^۱ اثر شکسپیر منتشر و پخش شد. چند سالی از بازگشت من به آمریکا نگذشته بود که از طریق دوستان مقیم ایران دریافتم که تمامی نسخه‌های این کتاب به فروش رفته و علاقه‌مندان جوان کپی‌های غیرقانونی آن را به قیمت گران تهیه می‌کنند و می‌خوانند. تا اینکه به تازگی نشر بیدگل طی تماس با من آمادگی خود را برای انتشار دوبارهٔ این کتاب ابراز کرد.

بدیهی است که از تماس ایشان بسیار خوشنود شدم، چراکه برخلاف روش نادرست کپی و فروش کتاب‌های کمیاب در ایران، انتشارات بیدگل کاملاً قانونی و با رعایت حقوق مؤلف و مترجم اقدام به این عمل نموده است. همچنین از فرصتی که برای مرور و بازبینی متن و تصحیح بخش‌هایی از آن در اختیارم قرار داده شد سپاسگزارم. تصحیح متن برای چاپ سوم این کتاب با کمک همکار ارجمندم، خانم دکتر روجا ابراهیمی، انجام گرفت و لازم می‌دانم همین‌جا از تلاش و همکاری بی‌دریغ ایشان تشکر کنم. به امید دیدار و همکاری با دیگر دوستان تئاتری مقیم ایران.

محمود کریمی حکاک



| مقدمه مترجم |

از اولین دست‌ورالعمل تحلیل نمایشنامه، یعنی هنر شاعری ارسطو تا زمان حاضر، کتاب‌ها و جزوه‌های بی‌شماری با هدف درک مکنونات مسطور در یک نمایشنامه به تحریر درآمده‌اند. در این میان، گروهی نمایشنامه را از دیدگاه نویسنده آن شکافته‌اند، برخی با نگاه یک کارگردان آن را بررسی کرده‌اند و جمعی نیز با نظریک بازیگر به آن نگریسته‌اند.

در اواخر دهه ۱۹۸۰، وقتی در دانشگاه تاوسن^۱ ایالت مریلند تدریس می‌کردم و برای روزآمد کردن کلاس کارگردانی پیشرفته به دنبال کتاب درسی مناسبی می‌گشتم، دوست و همکارم، رالف پلستینگ^۲، که خود نمایشنامه‌نویسی، تئوری و تاریخ تئاتر تدریس می‌کرد، کتاب حاضر را به من هدیه داد. همان شب کتاب را خواندم و فردای آن روز این کتاب در سرلوحه کتاب‌های اجباری کلاس کارگردانی پیشرفته درآمد. دیری نپایید که دانشجویان دیگر کلاس‌هایم (مبانی کارگردانی، بازیگری، مدیریت صحنه و...) نیز این کتاب را در میان کتاب‌های اجباری خود مطالعه کردند و بسیاری از آنها هنوز از این کتاب به‌عنوان دست‌ورالعملی جامع و مؤثر سود می‌جویند. از آن

1. Towson University
2. Ralph Blasting

زمان تا به حال، شاید ده‌ها بار این کتاب را خوانده‌ام، تدریس کرده‌ام و به بسیاری از دوستانم معرفی کرده‌ام و هر بار با خواندن دوباره آن نکته‌های تازه‌ای در شناخت ویژگی‌های یک نمایشنامه آموخته‌ام.

روشی که در این کتابچه ارائه می‌شود مکمل روش‌های پیشین است نه در تضاد با آنها یا تکرارشان. این جزوه بسیار ضروری انباشته از ابزار و وسایلی است که آشنایی و کاربرد آنها به همه کسانی که در اجرای یک نمایش شریک‌اند (کارگردانان، بازیگران، طراحان، متخصصان صحنه و...) کمک می‌کند تا عناصری مانند طرح، شخصیت، موضوع، تصویر، انگیزه، کشمکش، مانع و تمام قسمت‌های دیگری که ساختمان یک نمایشنامه را در بر می‌گیرند بشناسند. راهنمایی‌های دیوید بال، در این کتاب، کشف عناصر عمده یک نمایشنامه را آسان می‌کنند، امکان این را فراهم می‌آورند که تعبیر اجرایی براساس ستون‌های ساختمان نمایش پایه‌ریزی بشوند نه بر جزئیات سست و کم‌ارزش. همچنین این کتاب به نمایشنامه‌نویسان جوان تفاوت میان زبان نمایش با دیگر آثار ادبی (شعر، رمان و...) را می‌آموزد و به آنها کمک می‌کند «نمایشنامه» بنویسند، نه فقط گفت‌وگوهای بی‌رویه و نامربوط.

نشریدگل

| بیوگرافی نویسنده |

دیوید بال^۱، استاد سابق نمایشنامه‌نویسی، بازیگری و تاریخ تئاتر دانشگاه کارنگی-ملون^۲، برندهٔ چندین جایزهٔ هنری و ادبی است. او تحصیلات دانشگاهی خود را از انستیتو پلی‌تکنیک رنسلیر^۳ در رشتهٔ مهندسی علوم آغاز کرد و در دانشگاه‌های آلفرد^۴، مرلند^۵ و کاتولیک^۶ ادامه داد و بالاخره به دریافت درجهٔ دکتری تئاتر و ارتباطات از دانشگاه مینسوتا^۷ نائل شد.

در سال‌های ۱۹۶۰-۱۹۶۲ دیوید بال در ایالت کانکتیکت^۸ رانندهٔ تاکسی بود و هنوز هم معتقد است این دلخواه‌ترین شغل او بوده است. در اواسط دههٔ شصت دیوید بال به‌عنوان عضوی از گروه صلح امریکا^۹ مدتی را در افغانستان گذراند. دکتر بال بیش از یک صد نمایشنامه در تئاترهای حرفه‌ای، ناحیه‌ای و دانشگاهی به روی

1. David Ball
2. Carnegie Mellon University
3. Rensselaer Polytechnic Institute
4. Alfred
5. Maryland
6. Catholic
7. Minnesota
8. Connecticut
9. American Peace Corp

صحنه برده است که از آن میان می‌توان به برداشت تازه‌ای از وُیتسک^۱، شاهکار گئورگ بوخنیر^۲، و نمایش تروریست^۳، به نویسندگی خود او، اشاره کرد. از آثار مهم دیگر آقای بال می‌توان خلاف‌کار مرداب^۴ را نام برد. کتاب حاضر بیش از سی سال است که در دانشگاه‌ها و مدارس تئاتر تدریس می‌شود و از جمله کتاب‌های پُرفروش تاریخ تئاتر امریکا به حساب می‌آید.

در سال‌های اخیر، دیوید بال وقت خود را به مشاهده وکلای دادگاهی امریکا اختصاص داده و در این زمینه چند کتاب نیز نوشته است که *Damages 3* و *Damages* از نمونه‌های مشهور در این زمینه است.



1. *Woyzeck*
2. *Georg Büchner*
3. *Assassin*
4. *Swamp outlaw*

پیشگفتار |

اغلب ما وقتی نمایشنامه می‌خوانیم سعی می‌کنیم متن آن را در تصورمان بر صحنه و در حال اجرا ببینیم. اما زمانی که من افتخار همکاری با سر بری جکسون^۱ در رپرتوار تئاتر بیرمنگهام^۲ انگلستان را داشتم، دریافتم که همهٔ افراد با یک نمایشنامه بدین‌گونه برخورد نمی‌کنند. وی شخصی کاملاً استثنایی و یگانه بود که جزو آخرین هواخواهان واقعی تئاتر انگلیس نیز به شمار می‌رفت. یکی از خصوصیات جالب سر جکسون این بود که سعی می‌کرد در حین دیدن یک نمایش روی صحنه، آن را در صفحات یک نمایشنامه تجسم کند.

به‌تازگی برایم فرصتی پیش آمد تا این روش نگرش عجیب و غریب را آزمایش کنم! قضیه از این قرار بود که از من خواسته بودند پیشنهادها و راهنمایی‌های لازم خود را دربارهٔ نمایش روح مهربان^۳، اثر نوئل کاوورد^۴، که هر شب در حضور تماشاچیان فراوانی به اجرا درمی‌آمد، اظهار کنم. من این نمایشنامه را نخوانده بودم. به همین دلیل سه بار اجرای کامل آن را دیدم. در حالی که اجرا را تماشا می‌کردم به شدت سعی

1. Sir Barry Jackson
2. Birmingham
3. *Blithe Spirit*
4. Noel Coward

داشتیم به آن دسته از اهداف نویسنده پی ببرم که در اجرا از بین رفته بود یا کم‌رنگ‌تر جلوه می‌کرد. به عبارت دیگر، تلاش می‌کردم بتوانم از اجرا به متن نمایشنامه برسم. در این هنگام، با کمال تعجب، متوجه شدم که روش نگرش بر برای جکسون برای درک ذهنیات و اهداف نمایشنامه‌نویس، بسیار مؤثرتر از روش عادی و معمولی دیوید بال، نویسنده کتاب حاضر، است که خواندنش برای همه ضروری و یاریگر به نظر می‌رسد. اما روش بر جکسون به نمایشی در حال اجرا روی صحنه احتیاج دارد نه متن مکتوب. ارزش و اهمیت روش شیوه فنی نمایشنامه خوانی در این است که نه تنها نمایشنامه را به عنوان نوشته‌ای ادبی می‌شکافد و تجزیه و تحلیل می‌کند، بلکه آن را به عنوان ماده خام یک اجرای تئاتری زیر ذره‌بین قرار می‌دهد و گاهی نیز با چنان تیزبینی دقیقی ساختمان آن را بررسی می‌کند که یک موسیقی‌دان قطعه‌ای از موسیقی را مطالعه می‌کند. تفاوت بین قطعه‌ای ادبی و یک قطعه دراماتیک بسیار زیاد است. هریک از آنها دنیای خاص خود را البته با ویژگی‌هایی متفاوت دارند؛ چراکه اصوات، حرکات، موسیقی، نظرگاه، جنب و جوش و بسیاری دیگر را فقط می‌توان در اعماق یک نمایش جست. اما این همه نمی‌توانند فقط از طریق روش‌های متداول تجزیه و تحلیل یک قطعه ادبی موشکافی شوند. بررسی انجام شده در این کتاب نسبتاً کوچک‌نگاهی دقیق به داخل جعبه ابزار یک نمایشنامه‌نویس است تا بتوان ابزار خاصی را کشف کرد که او به کمک آن ساخته خود را جلا بخشیده است.

برای یک خواننده مبتدی متن‌های نمایشی، شیوه فنی نمایشنامه خوانی روشی را ارائه می‌دهد که تقریباً دربرگیرنده تمامی ابزارهای مفیدی است که در خواندن یک نمایشنامه به آنها نیاز داریم. برای خواننده باتجربه و حتی حرفه‌ای، این کتاب راهنمایی است روشن‌گر بر طبیعت نمایش و می‌تواند به شخصی‌سازی و غنای کندوکاو و مکاشفات او یاری برساند.

مایکل لانگهام^۱

آموزشگاه عالی جولیاردا^۲ نیویورک / ۱۹۸۲

1. Michael Langham
2. The Juilliard School

آنگاه سیمای پادشاه دگرگون شد و افکارش چنان به آزار وی برخاستند که مهره‌های پشتش به لرزه درآمدند و زانوانش پیوسته به هم فشرده شدند. آنگاه پادشاه لب به سخن گشود و گفت: «هرآن کس که این نوشته را بخواند و رمزهای آن را بر ما بگشاید همانا وی را با پوشش‌های گران‌قیمت بیوشانیم و زنجیری از طلای ناب برگردن او بیندازیم.»

تورات، کتاب دانیال، فصل پنجم، سطر هفتم.

پولونیوس: چه می‌خوانید سرور من؟

هملت: حرف، حرف، حرف.

پولونیوس: موضوع چیست، سرور من؟

هملت: چه موضوعی؟

پولونیوس: موضوعی که مطالعه می‌کنید، سرور من.

هملت: چرند آقا، چرند... مثلاً خودِ شما، حضرت آقا به اندازه من پیر می‌شدید، اگر می‌توانستید مثل خرچنگ عقب‌عقب حرکت کنید.

پولونیوس: (زیر لب) هرچند مثل دیوانه‌ها حرف می‌زند، اما صحبتش خالی از معنی نیست.

هملت ۱۲،۲